VERTELLEN KAN JE LEREN

een gesprek met Olga Orman

over het belang van verhalen

'We hebben weinig geschreven literatuur, en zeker weinig kinderliteratuur. In onze kultuur, de Caribische kultuur, is de oraliteit, het vertellen van verhalen, het praten in spreekwoorden en spreuken, en gewoon het doorvertellen van familiegeschiedenis volledig ingebed in de kultuur.'
Aan het woord is Olga Orman, geboren op Aruba en sinds de tweede helft van de jaren tachtig werkzaam bij het projekt KOM OP in Amsterdam. KOM OP staat voor Kommunikatie en Onderwijs Projekt: het is een projekt in het kader van het stedelijk onderwijsvoorrangsbeleid, dat onder meer tot doel heeft om interkulturele leermiddelen voor taal en kultuur te ontwikkelen. In de gezellige lees- en luisterhoek van het Amsterdamse Begeleidings- en Advies Centrum (ABC) spraken we met haar over de waarde van vertellingen en over het werken met vertellingen op bibliotheken en scholen.

de waarde van het vertellen
'In het Nederlandse onderwijs is de aandacht voor het vertellen van verhalen een klein beetje ondergesneeuwd door het schriftelijke, het leren lezen, het aanvankelijke lezen', stelt Olga aan het begin van ons gesprek: 'Er worden wel verhalen gebruikt, maar meestal worden deze meteen als leesstof aangeboden: de echte nadruk op het vertellen zelf is een beetje verloren gegaan.' Ze vindt dat jammer, want het vertellen kan voor de ontwikkeling van de leerlingen in allerlei opzichten van grote betekenis zijn.
Er zijn tal van redenen om veel waarde aan het vertellen te hechten. 'Als je een verhaal vertelt, komt er een stuk herinnering los. Je herinnering is de bron waaruit je put. Waar kan iemand beter over praten dan over de eigen ervaringen of over datgene wat in de eigen herinnering is bewaard? Je kunt het vaak veel beter formuleren, en door het herbeleven versterk je datgene wat je te vertellen hebt. Dat werkt als een cirkel, want het geeft je zelfvertrouwen omdat je iets vertelt wat je zelf hebt beleefd en wat je aan de ander wil overdragen. De ander luistert ernaar, je krijgt dus een bepaalde rol. Als verteller krijg je alle aandacht.'
Het uitwisselen van verhalen kan niet alleen zelfvertrouwen geven, maar ook de blik verruimen. Verhalen zijn universeel: ze reizen de wereld door, blijven ergens hangen, en soms worden er nieuwe elementen aan toegevoegd. Het is verrijkend om vergelijkingen te maken tussen de eigen verhalen en de verhalen uit de westerse kultuur. Hierdoor wordt er iets nieuws bijgeleerd, want er wordt een uitstapje gemaakt naar een andere wereld. Tegelijk met het ontdekken van nieuwe dingen wordt ook de eigen bron verstevigd. Bij het werken met verhalen gaat het niet alleen om het konserveren van een kultuur: het biedt ook kansen op vernieuwing.
Verhalen van boeiende vertellers kun je je vaak tot in de kleinste details herinneren. Hoe komt dat? 'Als je een verhaal vertelt, dan roept dat bij iedereen beelden op. Je krijgt zo veel verhalen terug van mensen of in dit geval kinderen. Iedere keer brengen ze toch hun eigen beleving erin. Ik ben nu bezig op een school voor speciaal onderwijs. Op die school heb ik bijvoorbeeld het verhaal van de vliegende schildpad verteld, dat ik in het Caraibische gebied heb gehoord. Bij het terug laten vertellen van het verhaal merk je dat ze nog meer dingen hebben gezien dan ik. Ze vullen het verhaal bij het navertellen aan met stukjes van hun eigen beleving: die brengen ze in en dat maakt het verhaal levendig. Het geeft dan niet waar het verhaal vandaan komt, en of ze zelf direkt een binding hebben met het verhaal. Het spreekt vanzelf dat ook de Nederlandse kinderen hieraan meedoen. Vroeger hebben wij op Aruba ook Nederlandse verhalen gehoord en ons ook daarbij een beeld gevormd. Die verhalen hebben we ook doorverteld, en daar ook iets nieuws aan toegevoegd. Dat vind ik juist het mooie van het vertellen van verhalen. Verhalen werken op de fantasie van de kinderen.'

KOMA TURTUGA

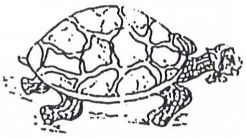

Rin, tin, tin... Un biaha tabata tin...
Er was eens een schildpad, die de dagelijkse sleur van slapen, opstaan, zwemmen en eten zoeken beu was.
Op een dag lag ze onder een palmboom te soezen.
In de verte hoorde ze een bevriend eendenpaar, Koma Patu en Kompa Patu, over hun reiservaringen praten. Zij waren druk in de weer met het zoeken naar eten voor hun jongen. (Ritmisch en staccato uitspreken!)

♩♩

> *E patu ta yanga, e patu ta buska un tiki kuminda pa su muchanan:*
> *he paki, he paya, he paki, he paya, he paki, he paya, paki, paya.*
> De eend waggelt, de eend zoekt een beetje voer voor haar jongen:
> wiegel hier, waggel daar, wiegel hier, waggel daar, hier en daar.

Koma Turtuga sleepte haar logge lichaam naar de eenden toe en vroeg hen of zij haar op hun volgende reis mee wilden nemen.
Koma Patu keek haar met grote ogen aan en wisselde vervolgens een blik van verstandhouding met Kompa Patu.
Het eendenpaar stak de koppen bij elkaar en na een tijdje hadden zij bedacht, hoe ze Koma Turtuga zouden vervoeren. Ze zochten snel naar een flinke tak.
"Luister goed, Koma Turtuga. Bijt je stevig vast in het midden van deze tak. En laat voor niets ter wereld los.
De eenden namen elk een eind van de tak in de snavel. Ze namen een flinke aanloop en ... zjoeps... daar waren ze al in de lucht. Koma Turtuga voelde een raar gevoel in haar buik. Ze had nog nooit gevlogen.
Al gauw vergat ze, dat ze in de lucht hing. Ze keek haar ogen uit. Wat kon ze ver zien! Ze kon heel Aruba zien. En wat waren de bomen opeens klein geworden en de huizen en de mensen.
Ze vlogen over de kerk en de school van Noord. Het was net speeltijd.
Taïno keek juist omhoog. "Kijk Ransino, wat is dát voor een vogel?" Beiden hielden de handen boven hun ogen om beter te zien wat voor vogel dat wel was.
"Ik zie een *turtuga* in het midden." zei Ransino. "Dat kan toch niet, een *turtuga* kan toch niet vliegen!" antwoordde Taïno.
"Dan zal het wel de koningin Turtuga zijn."
De andere kinderen zagen het nu ook. En ze zwaaiden en riepen: *"Biba, la reina Turtuga, biba, biba!"*, "Leve, koningin Schildpad, zij leve, zij leve."
Koma Turtuga hoorde dat en pronkte koket. Ze keek omlaag naar de kinderen, die met zakdoeken naar haar wuifden. Ze vergat, dat ze aan een tak hing en riep uit: Ja... ik ben het, ay...ay...ya...yai... help!!!"
Arme Koma Turtuga!
Door haar ijdelheid vergat zij haar afspraak en zij viel.
Alafin, alafan, kuenta a kaba....

uit: Rika Echteld & Olga Orman (red.), 'Kom op, vertel eens'. Ed. KOM–OP, (Amsterdam 1991).

'Kom op, vertel eens' is een vertelpakket voor scholen met Surinaamse, Antilliaanse en Arubaanse leerlingen. Het is opgebouwd rond tien vertellingen. Het pakket bevat:

- ☆ een Handleiding met achtergrondinformatie, lessuggesties en referenties naar literatuur;
- ☆ een Werkboek met verhalenkaarten en opdrachten (A) verhaalbegrip, (B) wereldoriëntatie en (C) taaloefeningen voor kinderen met Sranan, Sarnami of Papiamentu als thuistaal;
- ☆ geluidsbandjes;
- ☆ prenten ter ondersteuning van het klassikaal vertellen.

Het pakket wordt aangeleverd in een 'verteldoos' die kan worden omgebouwd tot een klein 'verteltheater' (zie hiervoor ook Timbang 12/1991, 45–47).

bestellingen: KOM–OP, Baarsjesweg 224, 1058 AA Amsterdam, tel. 020 – 61 87 616.

Het vertellen kan bovendien een belangrijke rol spelen bij de taalontwikkeling van het kind, al vanaf de voorschoolse periode. Je leert de kinderen spelenderwijs het onderscheiden van begrippen, het uitbreiden van de woordenschat, het abstrakte versus het konkrete, het verankeren van de begrippen in beelden. Het vertellen, het samen luisteren, het samen griezelen, samen genieten en samen lachen vergroot tenslotte ook het groepsgevoel in de klas.

geen boek nodig

Hoewel het vertellen van verhalen meer doelen dient dan de bevordering van het lezen, vormt leesbevordering toch een belangrijk aspekt van dit onderdeel van het leerplan.

Olga vertelt dat ze een klas met kleuters binnenkwam om een verhaal te vertellen. 'Een van de kinderen stond al op, ging naar de boekenhoek en vroeg: juffrouw, zal ik alvast een boek halen? Want ze dacht, die juf gaat verhalen vertellen, dus ze zal wel een boek nodig hebben. Ik zei: nee, ik hoef geen boek te hebben. Ik heb die verhalen bij me. Ja, ik heb ze in mijn hoofd, ik ken die verhalen al. Maar daarna vertel ik wel, dat je het verhaal wel ergens anders in een boek kan vinden. Ze worden dan heel erg nieuwsgierig, ze vragen dan: welk boek, juf? Soms neem ik wel boeken mee waar de verhalen in opgetekend zijn. Bijvoorbeeld de Anansi verhalen of de hele serie van kleurrijk Nederland, waarin heel veel verhalen zijn opgenomen. Het werkt stimulerend.'

Ze heeft in Amsterdam een kursus 'Vertellen' gegeven waaraan alle bibliotheekmedewerkers deel hebben genomen. Ze hebben gemerkt hoe belangrijk het vertellen is als tussenstap, voordat een boek wordt aangeboden. Waarom? Omdat de verteller bij het vertellen oogkontakt heeft met de kinderen. Al is dat oogkontakt met de kinderen die een bibliotheekbezoek afleggen, maar heel kort.

Die kinderen komen met de klas kennismaken met de bibliotheek en moeten er nog wegwijs gemaakt worden. De bibliotheekmedewerkers waren gewend om bij die gelegenheden uit een boek voor te lezen. Het bezwaar is dat er bij het voorlezen geen oogkontakt is. Nu doen ze het anders. Ze bereiden een verhaal voor, zodat ze het 'life' kunnen vertellen. Op die manier houden ze oogkontakt met de kinderen; ze kunnen kijken welk kind het wel begrijpt en welk niet, en of ze op dat moment te moeilijke woorden gebruiken. In elk geval geeft een vertelling veel meer kommunikatie. Na het vertellen komt het boekenaanbod pas, en de kinderen kunnen zien dat het verhaal in een boek is te vinden. De ervaring leert dat er dan een run op het boek ontstaat. Want iedereen wil het boek zelf een keertje lezen.

'Een zelfde manier van werken propageren we ook voor de leerkracht', vertelt Olga: 'Zeker voor de onderbouw. Bij onze methode "Kom op, vertel eens..." krijgen ze het materiaal in een doos, die ze om kunnen bouwen tot een vertelkastje. We hebben de scholen bereikt via de bibliotheekmedewerkers. De bibliotheken hebben elk jaar een projekt met scholen, en de bibliotheekmedewerkers laten dan zien hoe je verhalen vertelt. Via die weg hebben de scholen ook belangstelling voor het projekt gekregen. We hebben nu een paar projekten op scholen lopen waar leerkrachten met verhalen willen werken.'

praten over verhalen

Volksverhalen lopen lang niet altijd zo goed af als in de meeste kindersprookjes. Vooral Nederlandse kinderen die sprookjes met een happy end gewend zijn, hebben daar nog wel eens moeite mee.

Ook Olga heeft gemerkt dat kinderen het verloop van sommige verhalen 'eng' vinden. 'Er zijn verschillende manieren om daarmee om te gaan. Het prettige is dat je oogkontakt hebt met die kinderen. Je moet je er op trainen dat je die dingen zelf kunt opmerken. Maar bij de voorbereiding kun je dat al inschatten, zeker als je de klas kent.' Ze noemt als voorbeeld weer het schildpadverhaal. Op een gegeven moment nemen enkele eenden de schildpad mee de lucht in. Ze hangt met haar bek aan een stok en mag dus niets zeggen. Maar op een gegeven moment zien enkele kinderen de vliegende schildpad, en ze roepen dat ze zich niet moet verbeelden dat ze de koningin is van de schildpadden. Uit ijdelheid roept ze terug: ik ben de koningin!, en valt. 'In de Caribische versie eindigt het verhaal abrupt, maar ik probeer toch rekening te houden met de kinderen. In mijn eigen interpretatie heb ik er aan toegevoegd, dat een schildpad een dik schild heeft: als je naar de dierentuin gaat, zie je dat het vol barsten zit. Dus dat zal wel van het vallen kunnen zijn.'

'Je moet ook kinderen leren om de betekenislagen van een verhaal te ontdekken. Dat is ook zo'n funktie die je in het onderwijs heel goed met de kinderen kunt oefenen. In een verhaal zitten heel veel verschillende betekenislagen. Bij oudere kinderen kun je bij zo'n verhaal bijvoorbeeld praten over ijdelheid. Wat is ijdelheid? Dat is al een diepzinnig gesprek. Bij de kleuters praat je bijvoorbeeld over de afspraak die de schildpad niet is nagekomen. Je kunt in de klas naar aanleiding van verhalen praten over de meest uiteenlopende onderwerpen. We hebben bijvoorbeeld een Surinaams

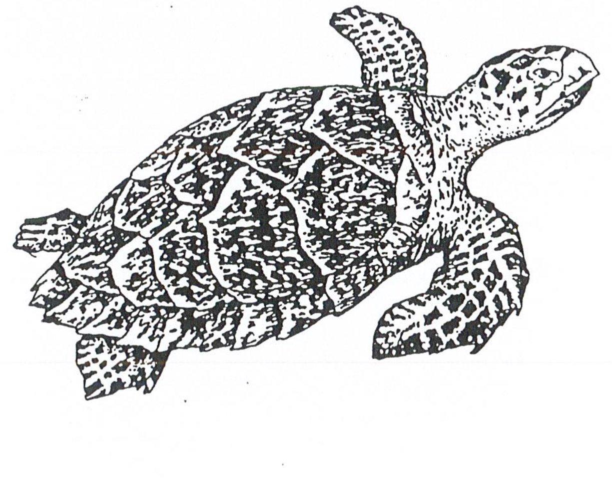

verhaal waar de duivel aan te pas komt die kinderen opeet. Toch is het goed om goed en kwaad in die verhalen naar voren te halen en er over te praten. Er zit een stukje rouwverwerking in. Natuurlijk doe je het niet bij kleinere kinderen, maar bij oudere kinderen kan je daarover praten. Het verhaal op zich is niet anders dan het verhaal van de wolf en de zeven geitjes. Nederlandse kinderen hebben met dat verhaal toch ook geen moeite?'

interkulturele aspekten

Olga vindt dat je die verhalen gewoon moet vertellen. Bovendien wordt de rol van de migrantenkinderen erdoor versterkt. Jarenlang hebben ze een luisterende houding moeten aannemen. Ze kunnen alleen meepraten over dingen die ze hier beleven of over aktuele gebeurtenissen. Als het gaat om kennis van de eigen kultuur, zijn de Nederlandse kinderen vaak beter op de hoogte. Maar op het moment dat bijvoorbeeld een Anansi verhaal verteld wordt en er iets verduidelijkt moet worden, kunnen de Antilliaanse en Surinaamse kinderen ook de ruimte nemen, op de voorgrond treden en een partij meeblazen. Want ze kunnen ook het een en ander vertellen. De andere kinderen hebben dan een luisterende houding. De rollen worden nu omgedraaid. Wordt er bijvoorbeeld een Hodja verhaal verteld, dan kunnen Turkse kinderen een bijdrage leveren.

'Van een verhaal vertellen kan je een interkultureel gebeuren maken', stelt Olga: 'Ja, via verhalen kun je elkaar leren kennen. We zeggen altijd dat je ook ruimte moet geven. Het gaat niet alleen sec om het vertellen van een verhaal, zoals voorheen het geval was. Het zoet houden van kinderen, aan het einde van de middag, als een soort toegift. Een verhaal kun je uitdiepen en gebruiken als didaktisch middel: je kunt veel meer met een verhaal doen. Je moet ruimte kreëren, zodat de kinderen elkaar vragen kunnen stellen.'

leren vertellen in het VO

'Ik heb bijvoorbeeld een projekt voor de brugklassers lopen bij de Amsterdamse scholengemeenschap Noord. Daar werkte het ook zo dat de uitwisseling van verhalen de leerlingen op een heel natuurlijke wijze met elkaar in kontakt brengt. Een leerling vertelde bijvoorbeeld over een opa die in de vakantie vogels ging vangen. Meteen zie je dat Nederlandse kinderen, inklusief de leerkracht, rechtop op het puntje van de stoel zitten. Vogels vangen, vogels doden, dat kan niet en dat mag niet. Het kind kreeg de ruimte om zijn verhaal af te maken. Het bleek hier om kwartels te gaan die ook opgegeten kunnen worden.'

Bij dat projekt zijn meerdere docenten betrokken: de hele sektie Nederlands, Aardrijkskunde, Geschiedenis. Elk jaar is er van september tot december een periode, dat ze samen met de leerlingen vertellingen voorbereiden. Het projekt wordt elk jaar afgesloten met een vertelfestival waar al die leerlingen en hun ouders in de klas verhalen uitwisselen.

Het is voortgezet onderwijs, dus daar zijn de doelstellingen ruimer: het projekt biedt niet alleen de gelegenheid om elkaar beter te leren kennen, maar het is ook een voorbereiding op het geven van spreekbeurten. Hoewel het niet de eerste doelstelling was, bleek het leren vertellen van verhalen een goede oefening om in het openbaar natuurlijker te leren spreken.

Ook andere algemene onderwijsdoelen zijn met het projekt gediend: het uitbreiden van de woordenschat, het leren overzien van een verhaalstruktuur. De leerlingen moeten bovendien zoeken naar verhalen, daarvoor een bibliotheek bezoeken en het eigen documentatiecentrum gebruiken.

De school heeft het projekt stap voor stap verder ontwikkeld. Dit jaar is men op de Scholengemeenschap ook begonnen met verhalen schrijven. Daar heb je weer andere vaardigheden en technieken bij nodig. Men heeft inmiddels besloten om het vertellen als didaktisch middel in de basisvorming op te nemen, want het sluit heel goed aan bij de doelstellingen met betrekking tot spreekvaardigheid en bij het werken met verhalen bij de vreemde talen.

de eigen taal

Het vertellen van verhalen kan vaak taalbarriëres doorbreken. Twee jaar geleden is Olga in Frankrijk geweest, naar een vertelfestival. Daar werden in een weekend ongeveer 150 verhalen verteld door verschillende vertellers. Met het volgen van de orale vertellingen had ze geen moeite: 'Mijn Frans is niet optimaal, maar ik kon het volgen. Want die verhalen hebben een vaste struktuur die overal voorkomt. Ik weet wanneer het verhaal een andere wending neemt, door de intonatie, de gebaren en de mimiek van de verteller. Die verhalen kun je heel goed en lang onthouden. Er werden ook geschreven verhalen verteld, over aktuele dingen die op dat moment in Frankrijk in het nieuws waren: die verhalen ontgaan je helemaal. Bij kinderen gaat natuurlijk net zo. Als je kinderen alleen maar aktuele dingen vertelt, en zeker aan kinderen die het Nederlands nog niet goed beheersen, dan ontgaat ze een heleboel.'

Olga merkt in dit verband ook op dat we het gebruik van de eigen taal niet moeten vergeten. Want heel veel verhalen hebben vaste onderdelen, zoals liedjes of versjes in de moedertaal, die al eeuwen zo doorgegeven zijn. 'Als ik vertel, gebruik ik konstant mijn eigen taal erdoor heen. Vroeger dacht ik dat het belemmerend werkt, maar daar ben ik van teruggekomen: het is eerder verrijkend. Je geeft iets van jezelf door, de klank van je gevoel en de klanken van je taal. De ander maakt op een prettige manier kennis met een andere taal. Daarnaast geeft het gebruik van de eigen taal zelfvertrouwen. Je hoeft geen drempelvrees te hebben om de eigen taal te gebruiken. Wij leren aan de kinderen het liedje "oze wieze woze kristalla kristoze", en niemand weet wat dat betekent. Toch wordt het liedje gezongen. Waarom

Het verhaal van 'de schildpad en de ganzen' is afkomstig uit een Indiase verzameling dierfabels, de Pañcatantra (ca. 300 n. Chr.). Er zijn vele vertalingen en bewerkingen van gemaakt, in India, Sri Lanka, Laos, Thailand, Maleisië en op Java. Op verschillende Javaanse tempels (tjandi) is het verhaal in stenen reliëfs afgebeeld, zoals hieronder op tjandi Mendut:

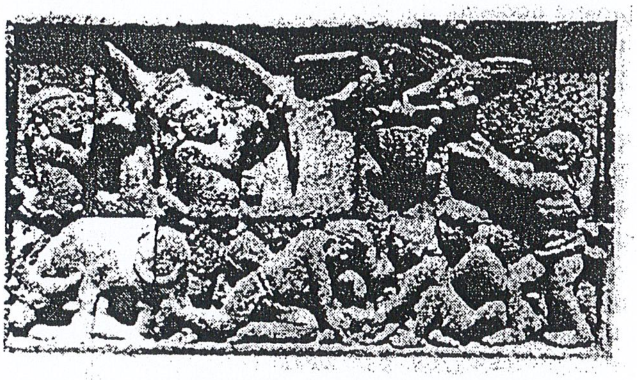

'Een schildpad die in een meertje leeft, is bevriend geraakt met een paar ganzen. Als hij door de dood wordt bedreigd (door droogte of de komst van vissers), wenst hij de ganzen naar een ander meer te volgen. Ze besluiten dat de schildpad zich in het midden van een stok zal vastbijten. De ganzen zullen beide uiteinden houden en de schildpad naar het meer vliegen. Voor ze hun reis beginnen, waarschuwen de ganzen de schildpad om zijn mond niet te openen. Onderweg wordt de schildpad op de proef gesteld. Beneden maken mannen (of jakhalzen) opmerkingen over het opmerkelijke schouwspel van een door de lucht vliegende schildpad. De schildpad kan de verleiding niet weerstaan om hen van repliek te dienen en valt op de grond.'

uit: Marijke J. Klokke, 'The Tantri reliefs on ancient Javanese candi', Leiden 1993, 165–166.

De Ambonse versie van het verhaal over de vliegende schildpad is reeds eerder voor het onderwijs bewerkt in:

Liesbeth Hupkes en Anneke Sapuletej, 'Molukkenklapper. Ondersteunend materiaal voor groepen met Molukse kleuters.' Ed. pgOOM (CPS), Hoevelaken (1986), 66–81.

De uitgave bevat:
- ☆ een bewerking in het Nederlands;
- ☆ een bewerking in Ambons Maleis;
- ☆ een bewerking in Standaard Maleis;
- ☆ suggesties voor verwerkingsmogelijkheden;
- ☆ het verhaal in stripvorm;
- ☆ versjes en rijmpjes;
- ☆ werkbladen, puzzel, kleurplaat.

---

zou je dan niet een lied of een versje in een andere taal leren?'

Het leuke van zulke versjes en liedjes is ook, dat je kontakt krijgt met de ouders van de kinderen. In een verhaal over een krokodil heeft Olga eens het liedje 'Bigi Kaiman' voorgezongen. De week erna kwam een Surinaamse leerling naar haar toe en gaf haar een kassettebandje waarop het liedje was opgenomen.

Er is een tijd geweest dat kinderen zich ervoor schaamden om hun eigen taal te gebruiken. Zelf heeft ze in de periode dat ze in Nederland studeerde, in het begin weinig gebruik gemaakt van haar eigen taal. Dat had ook te maken met de houding van anderen ten opzichte van je kultuur, je taal: 'Je wilt je zoveel mogelijk aanpassen en aansluiten bij de superioriteit van het Nederlands. Op de Antillen was het Nederlands op school de enige voertaal, terwijl overal het Papiaments wordt gebruikt.'

kursus vertellen

Olga geeft regelmatig trainingen aan bibliotheekmedewerkers en leerkrachten om hen meer vertrouwd te maken met de kunst van het vertellen. Wat leren de deelnemers aan deze trainingen?

Een van de eerste doelstellingen van deze trainingen is dat je hen 'verhaalgevoelig' maakt. 'Wanneer we een Caribisch verhaal gebruiken, zeggen Nederlandse leerkrachten vaak: jij kan dat verhaal prima vertellen, want je komt daarvandaan en je vertelt dat vanuit je beleving. Maar hoe kunnen wij dat vertellen? Natuurlijk, als je die beleving niet hebt, dan kun je het verhaal niet zo vertellen. Maar je kunt het wel vertellen vanuit jouw eigen beleving. Wat zie je, als je zo'n verhaal vertelt? Welke beelden zie je zelf? Wat proef je, wat ruik je? Wat voor kleuren zie je, wat voor gevoel krijg je, wat roept het bij je op? Welke geluiden hoor je, als je het over de zee hebt? Welke woorden kun je daarvoor gebruiken? Je kunt zeggen, de zee was woest, maar dat is boekentaal. In plaats daarvan kun je zeggen: er waren schuimkoppen op de golven en het klotste tegen de rotsen. Je moet dus meer doewoorden gebruiken. Nou, dat noemen we verhaalgevoelig maken. Je eigen beleving volgen, je eigen herinneringen gebruiken, ook al zijn het 'Nederlandse' herinneringen. Dan komt het verhaal ook het beste bij de kinderen over. Want die hebben weer hun eigen interpretatie. Als je het zelf geprobeerd hebt en je ziet die beelden, dan kun je je ook beter een voorstelling maken van hoe de kinderen het verhaal beleven.'

De deelnemers praten ook met elkaar over de betekenislagen van een verhaal. Wat betekent dat verhaal voor jou, voor degenen die daar zitten en wat haal je er allemaal uit? Ze leren doorkijken in een verhaal: wat is de boodschap van de verteller?

Een tweede doelstelling van de trainingen is het werken aan een repertoire. 'Blijf niet bij één verhaal, maar zoek nog een paar verhalen erbij zodat je een beetje feeling krijgt met dat soort verhalen. Als je gaat vertellen, zoek eerst een paar verhalen uit die je

De schildpad en de vogels

Eene zeeschildpad was eens, zonder het te weten, ver het bosch ingekropen. Eerst tegen den morgen bemerkte zij, dat zij zoo ver verdwaald was. Zij verkeerde dus in grooten angst; want wilde zij terugkeeren, dan had zij kans op klaar ligten dag ontdekt, gedood en opgegeten te worden. Zij begon te zuchten en tot zichzelve te zeggen: "Ach, door mijne onnadenkendheid heb ik mij nu een groot ongeluk op den hals gehaald! Wie zal mij nu helpen, om mij weêr naar zee te brengen?" En terwijl zij alzoo sprak, zag zij eene menigte vogels, kastoeri's en kakatoea's, vliegen. "Zeg kameraden", zeide zij tegen de vogels, "helpt mij toch een weinig." "Welnu, waarin kunnen wij u helpen?" vroegen de vogels. "Weest zoo goed", antwoordde de schildpad, en tracht mij weêr naar zee te brengen."
"Wel zeker", zeiden de vogels, "wij moeten immers elkander zooveel mogelijk helpen." En zoo namen de vogels een stuk hout, en zeiden tot de schildpad, dat zij daaraan stevig moest vastbijten en steeds vooruit moest zien, zich volstrekt niet storende aan de bespotting en het gelach van andere groote vogels, die aan het strand zouden zijn, en die zouden zeggen: "Kijk eens! Wat een schande, daar vliegt een viervoetig dier." "Gij moet u die bespotting maar niet aantrekken en vooral den bek niet open doen, om kwaad met kwaad te vergelden, in welk geval gij oogenblikkelijk neêr zult vallen en doodgaan." Dat beloofde de schildpad — zij beet zich nu aan het hout vast, en de vogels vlogen met hunnen vracht weg. Maar toen zij bij het strand waren, zagen zij groote goheba's (kuikendieven) in de boomen zitten, loerende op kleine vischjes. Op eens hieven de goheba's een luid geschreeuw aan, en begonnen de schildpad uit te lagchen en te bespotten. Evenwel stoorde zij zich niet aan dat geschreeuw. Doch daar de visschen zich niet lieten zien, en de goheba's te vergeefs op deze geloerd hadden, ontbrak het hun niet aan tijd, en schenen zij er zelfs behagen in te scheppen om de schildpad te tergen.
Eindelijk kon deze het niet langer uithouden, en wilde zij het hun ook eens betaald zetten. Zij wilde haar wat zeggen ... en tegelijkertijd viel zij, en kwam op eenen grooten steen te land, en barstte aan stukken. De goheba's waren er blijde meê, en zeiden tegen elkander: "Zie zoo, onze toeleg is toch niet te vergeefsch geweest, nu hebben wij voedsel." Zij vlogen allen naar dien steen, en aten van het vleesch van de tataroega.

uit: J.J. Bär, 'Ambonsche vertelseltjes', in: MNZG 17 (1873), 56–57.

liggen. Het kan best zijn dat het ene verhaal je niet ligt. Zoek een paar verhalen uit, en vraag je af waarom je die verhalen wil vertellen. Gebruik ook verhalen van andere kulturen. Durf ook de stap naar andere kulturen te maken.'
Vervolgens wordt er ook aandacht besteed aan verteltechnieken die een vertelling kunnen versterken zoals de stem, de intonatie, de juiste sfeer. Olga raadt de deelnemers aan om de personages te oefenen: 'Soms denk je, dat je heel erg uitgebreid en goed aan het vertellen bent, terwijl je het te klein doet. Vertellen zit op de rand van toneel en lezen. Je moet goed aan kunnen voelen dat je niet teveel in een voordracht belandt, of teveel drama krijgt. Ik heb op de theaterschool een kursus gegeven. Bij de bibliotheekmedewerkers moet ik ze leren de gebaren groter te laten maken, terwijl ze dat op de theaterschool af moeten leren. We sporen de kursisten verder aan om vertelattributen te zoeken om het geheel te ondersteunen. Het kunnen voorwerpen zijn of kleren, maar het is geen toneel.'
Tenslotte krijgen de deelnemers ook achtergrondkennis over orale genres. Wat is een raamvertelling, een cirkelverhaal, een stapelverhaal, een sprookje, een fabel? Hoe zijn de varianten van bepaalde verhalen verbreid? Hoe is die verbreiding te verklaren?

ook de ouders

De trainingen zijn bestemd voor bibliotheken en scholen, maar Olga heeft ook ervaring met kursussen waaraan ouders deelnemen. Ze worden meer bij de school worden betrokken doordat ze zelf in de klas verhalen komen vertellen. 'Wat die leerkracht kan, kunnen ouders ook', vertelt ze: 'We propageren bovendien in onze ouderkursussen dat er thuis veel meer verteld wordt. Natuurlijk zijn er een aantal funkties waar de ouders niet expliciet op hoeven te letten, maar waar een leerkracht juist wel aan moet denken. Voor de ouders staat het vertelplezier en het leesplezier voorop, het luisteren naar het kind, het kontakt met het kind en, heel belangrijk, het taalgevoelig maken. De ouders die hebben meegedaan, vinden het prachtig, want ze ontdekken een nieuwe manier om met hun kind bezig te zijn.'

Augustien Soulsa

Aanwijzingen voor het maken van het verteltheater.

Haal de verpakkingsdoos uit elkaar.
Teken aan de voorkant, 3 cm van de kanten af, een rechthoek.
Rond de hoeken af.
Knip de rechthoek uit.
Dit is de voorkant van het verteltheater.

Teken aan de achterkant (de kant van de sluitgleuf) 10 cm van de zijkanten af, en 10 cm van de onderkant af (sluitgleuf beneden plaatsen), een rechthoek.
Dit is het 'spiekgat' voor de verteller.

Het in elkaar zetten van het verteltheater.
Sluit de achtergleuf.
Sluit de achterklep, de boven- en onderklep van één kant(de linkerkant als u rechts bent en de rechterkant als u links bent) en plak ze stevig met plakband aan de boven- en onderkant van de doos.
Vouw de kleppen van de andere kant naar binnen en plak ze aan de binnenkant.

Plak op de voorkleppen een 1/2 A-4 karton (b.v. de achterkant van een blocnote) en versier het als deuren van het verteltheater.
Versier, beplak (b.v. met behangpapier) of verf het theatertje naar eigen smaak.

Tekeningen van het verhaal (gemaakt door de leerkracht of kinderen) kunnen voor de stevigheid op A-4-karton (achterkant van blocnote) geplakt worden.
Leg de tekeningen op volgorde en nummer ze aan de achterkant.
Schrijf op de achterkant van elke tekening een trefwoord over de vorige tekening als volgt:
achter tekening 1 trefwoord voor tekening 2
achter tekening 2 trefwoord voor tekening 3
achter tekening 3 trefwoord voor tekening 4
achter tekening 4 trefwoord voor tekening 5
enzovoorts
let op!
achter de laatste tekening trefwoord voor tekening 1.
Veel plezier met het verteltheater!